

כ"ה מושגים לחנוכה

1-מאי חנוכה? - באמצע ימי בית המקדש השני,

כששלטו באזור ארץ ישראל היוונים, צאצאי אלכסנדר מוקדון הגדול, ורצו בכוח לעקור מעם ישראל את זהות התורנית ואת תרבותו האמונית. הם גזרו גזרות קשות על ישראל. בין הגזרות: אסרו לימוד תורה, איסור שמירת שבת, אסור קיום ברית מילה, וביטול חגי ישראל ועבודת המקדש. את נס המרד הרימו בני מתתיהו הכהן מהישוב מודיעין שבדרך לירושלים, ולאחר קרבות רבים עקובים מדם, הצליחו בעזרת ה' באופן נפלא שלא היה לו אח ורע, במאבק של עם קטן נגד מעצמת היוונים, לנצח ולחדש את תורת ה' קיום מצוותיה ועבודת המקדש. לזכר כל זה, קבעו שמונת ימי חנוכה לדורות.

חנוכה - ראשי תיבות: ח' נרות והלכה כבית הלל,

שמוסיף נר בכל יום לחנוכה: או חנו ב-כ"ה כסליו מאויביהם.

2-מצווה מן המובחר - בנר חנוכה למדנו דבר חדש

ומיוחד, שממנו אפשר ללמוד על שאר מצוות. יש בנר חנוכה הדרגה בקיום המצווה, כל אחד לפי כוחו ומדרגתו. וכך אנו מוצאים שאפשר להדליק נר חנוכה בכל השמנים, אבל בשמן זית, זו מצווה מובחרת. ומפני מה שמן זית, מצווה מן המובחר? שהרי נס חנוכה נעשה על ידי מציאת שמן זית, שרק הוא כשר להדלקת המנורה במקדש, לכן יש להדר ולהדליק את הנר בבית, בשמן זית.

3-כבתה אין זקוק לה, ולכן אם כבה הנר לפני שנגמר זמן החיוב שהוא חצי שעה, אין חיוב להדליקו שנית. מכל מקום, כתבו הפוסקים שראוי לחזור ולהדליקו (ללא ברכה) אם כבה קודם הזמן.

4-אף הן היו באותו הנס - בדרך כלל כל מצוות עשה שקיומה תלוי בזמן מסוים, נשים אינן חייבות. כך אישה פטורה מציצית, שאין זמנה אלא ביום, שנאמר "וראיתם אותם" - בזמן שרואים - ולא בלילה, וכן אישה פטורה ממצוות לולב, שזמנה דווקא בט"ו בתשרי והלאה בחג, וכן עוד מצוות רבות שהזמן גרמן. ולפי זה היה מקום לומר שאישה תהיה פטורה ממצוות נר חנוכה, שהרי זו מצווה התלויה בזמן? אלא, שמאחר ואף הנשים היו בנס ההצלה של חנוכה, חייבו חכמים שגם נשים תדלקנה נר חנוכה בברכה.

5-נר איש וביתו - כדי להגדיל את פרסום הנס, נקבע שכל אחד ידליק נר חנוכה בביתו, והמהדרין מן המהדרין מוסיפים נר בכל יום ובחנוכה אחת יוצאים ידי חובה כל בני הבית וכך מנהג הספרדים. האשכנזים נוהגים שכל אחד מבני הבית, מדליק נרות חנוכה לעצמו. יש לשים לב שההדלקות תהיינה כדין, או ברשות הרבים על פתח הבית או בחלון הפונה לרבים. ויש להפריד בין החנוכיות, שלא יראה הכל כ"מדורה" אחת גדולה, דבר שלא טוב להלכה, וגם קצת "מסוכן". בכל מקרה, נוהגות הבנות לצאת ידי חובה בהדלקת ראש הבית.

6-מקום הדלקת נרות חנוכה - המצווה המקורית היא, להניח בפתח הבית מבחוץ, לכיוון רשות הרבים. וזה מובן, שהרי אנו רוצים כמה שיותר פרסום לנס, ואם יש הרבה אנשים ברחוב זה מגדיל את פרסום הנס. ועוד אמרו, שאדם ישתדל להיות מוקף במצוות. ואז, מזוות הבית בצד ימין של הנכנס, ונר החנוכה מצד שמאל, והוא

מוקף במצוות ובפרט אם ציצית עליו. בדורות האחרונים, בעיקר בגלל שעם ישראל היה בגלות ופחדו מהגויים, נשתרש מנהג להדליק בתוך הבית, בחלון הפונה לרשות הרבים. כיום יש להשתדל שייראו הנרות ברבים כדי לקיים "פרסום הנס" - ולחזור להדליק מחוץ לפתח.

7. על הנסים - כשקבעו את ימי החנוכה, קבעו אותם

בשלושה דברים:

1. הדלקת נרות - נר איש וביתו. 2. אמירת הלל כל שמונת ימי החג.

3. בהודיה - אמירת "על הנסים" בתפילת עמידה ובברכת המזון.

יש לשים לב כי עיקר ההודאה בתפילת העמידה היא על הניצחון במלחמה, של רבים מול מעטים, טמאים ביד טהורים וכן הלאה. נס השמן אינו מוזכר בתפילת העמידה - כי הדלקת הנרות היא על נס פך השמן, ועל הנסים, נתקן על הנצחון במלחמה.

8-בהעלותך את הנרות - בזמן שחנכו את המשכן,

כשהלכו ישראל במדבר סיני, הקריבו נשיאי ישראל, את קורבנם מידי יום. והנה לשבט לוי לא היה יום של הקרבה שהרי הם הכוהנים ואהרון נשיאם, ועליהם עבודת המשכן. אהרון הצטער על כך, ואז אמר לו הקב"ה, ראה, לך יש לי מתנה גדולה יותר, והיא, שבעתיד, יזכו בניך (החשמונאים - שהיו כוהנים) לדאוג לחנוכת המקדש מחדש ויקבעו לעם ישראל מצוות הדלקת נרות, שתתקיים גם כשלא יהיה בית המקדש. ולכן נסמכה בתורה, פרשת קורבנות הנשיאים לפרשת "בהעלותך את הנרות" לרמוז את חנוכה. ובאמת, הדלקת נרות חנוכה נמשכת כבר אלפי שנים, ומתקיימת אפילו בזמן שאין מקדש.

9. ראש חודש טבת - יש לנו בחנוכה אירוע חד פעמי ומיוחד, והוא - ברכת המזון הכי ארוכה במשך השנה! הכיצד ?? ראש חודש טבת, חל תמיד בחנוכה, שהרי חנוכה מתחיל בכ"ה בכסלו, ונמשך שמונה ימים, ברור שראש חודש טבת, נופל בתוכו. ואם חל ראש חודש טבת בשבת חנוכה, אזי בברכת המזון נאמר שלוש תוספות: 1. על הנסים של חנוכה. 2. רצה והחליצנו של שבת. 3. יעלה ויבא של ראש חודש טבת. וגם בבית הכנסת מוציאים 3 ספרי תורה לקריאת פרשת השבוע קריאת ראש חודש ופרשת הנשיאים.

10-שאלה מפורסמת:למה 8 ימים - הרי מצאו פך שמן ליום אחד שדלק 8 ימים, אם כך הנס היה רק שבעה ימים, שהרי ליום הראשון היה שמן, אז מדוע קבעו חג שמונה ימים? על שאלה זו נאמרו "המון" תשובות. נביא כמה:

(1) היום הראשון של חנוכה, אנו על נס השמן אלא על נס הניצחון במלחמה.

(2) עצם מציאת פך השמן הטהור היה נס בפני עצמו, והיום הראשון נקבע בשבילו.

(3) כבר ביום הראשון שהשמן דלק, ראו שהוא דולק אבל השמן לא מתמעט, וזה כבר נס.

11-המתיוונים - היוונים שרצו למשוך את ליבם של ישראל לתרבותם, ניסו לפתות את הפחותים שבישראל, להיות כמותם, כמו היוונים, בלבוש בדיבור ובתפיסות האליליות שלהם. אחת מהדרכים לפיתוי, הייתה, לתת בידי מי שיסכים ללכת אחרי תרבות יוון, את השלטון

ואת השררה. לכן מינו יהודים חלשים כאלו, למשרות שונות, ואותם יהודים שקבלו תפקיד וכסף קבלו על עצמם גם את מנהגי היוונים. חכמי ישראל שהתנגדו מאוד למהלך כזה, קראו להם "מתיוונים". מושג המתיוונים, נשאר עד היום כמילת גינוי למי שהולכים אחרי תרבות גויית מקולקלת בלא לשים לעצמם מגבלות ומתוך ויתור על תורת ישראל ומנהגיו.

12- זאת חנוכה - בכל אחד מימי החנוכה קוראים בתורה בפרשת נשיאי ישראל שהביאו את קורבנם למשכן בימי משה במדבר סיני. ביום האחרון של חנוכה, קוראים את כל הנשיאים מהנשיא השמיני ועד האחרון, הנשיא השתיים עשרה, ובסיום קוראים את הסיכום, מתחיל במילים "זאת חנוכה המזבח ביום המשח אותו". ומכיוון שקוראים את זה ביום האחרון של חנוכה, נקרא היום הזה, השמיני של חנוכה, היום של "זאת חנוכה".

13. "מנורת בית המקדש" - את מנורת בית המקדש הדליקו כל ערב. במנורה היו 7 קנים (ולא 8 כמו בחנוכה). כשהמכבים טיהרו את בית המקדש, הם לא מצאו את המנורה, ובנו מנורה מחתיכות עץ וברזל שהיו במקדש. לקח זמן רב עד ששוב היתה בבית המקדש מנורה מזהב.

14. "מקבים" - בכל כתבי היד שנמצאו מתקופת המכבים, השם של החשמונאים היה "מקבים" – מלשון "מקב" – ברזל שמכים בו כפטיש. רק בתקופה מאוחרת יותר עברו לשם "מכבים" – ראשי תיבות "מי כמוך באלים י'".

15- "פירסומי ניסא" - המצווה העיקרית בחנוכה היא לפרסם את הנסים של הקב"ה. לכן המצווה היא להדליק את החנוכה במקום שייראו את החנוכה כמה שיותר אנשים. כדי לפרסם בציבור שהקב"ה עושה נסים, וצריך להאמין בו.

16- "עד שתכלה רגל מן השוק" - מותר להדליק את החנוכה כל זמן שיש אנשים המסתובבים בחוץ, ויראו את החנוכה. אם חזרת הביתה מאוחר, וכבר אין אנשים ברחוב, אם המשפחה ערה, ובאה להדליק אתך, אפשר להדליק ולברך. אבל אם גם המשפחה הלכה לישון, תדליק ללא ברכה. למחרת מותר להמשיך להדליק עם ברכה.

17- ברכות להדלקת נרות חנוכה

1. ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם אשר קידשנו במצוותיו וציוונו להדליק נר חנוכה
2. ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה
- ובלילה הראשון בלבד גם: 3. ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה
- לאחר ההדלקה אומרים: "הנרות הללו אנו מדליקין על הנסים ועל התשועות ועל הנפלאות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה על ידי כהניך הקדושים וכל שמות ימי חנוכה הנרות הללו קדוש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד כדי להודות ולהלל לשמך הגדול על ניסוך ועל נפלאותיך ועל ישועותיך".

18- מעלין בקודש - לדעת בית הלל – מוסיף והולך – כל אחד מבני הבית מדליק ביום הראשון נר אחד וביום השני שני נרות וכך הלאה עד היום השמיני. לדעת בית שמאי – פוחת והולך – ביום הראשון שמונה נרות לכל אחד ביום השני שבעה נרות וכן הלאה. והלכה כבית הלל כיון שמעלין בקודש ואין מורידין.

הפח והפך: השאלה הידועה: "כמה נרות מדליקים בכל שמונת ימי החנוכה?" נשאלה גם על-ידי המלמד בכיתתו של יהונתן (הוא רבי יהונתן אייבשיץ) באומרו: מי שיפתור את השאלה, ישוחרר! ענה לו יהונתן בפסוק: "הפח נשבר ואנחנו נמלטנו"... ונמלט מהכיתה! התדע כיצד?

19- חנה ושבעת בניה - בספר חשמונאים, ב', ז' מסופר על חנה ושבעת בניה שמתו על קידוש ה' כשסירבו לאכול בשר חזיר ולהשתחוות לפסל, הבנים הוצאו להורג ע"י המלך היווני בנוכחות האם בזה אחר זה.

כשהגיע המלך לבן השביעי, ילד קטן, ניסה לפתות אותו בערמה. הוא הטלו טבעתו לארץ וביקש מהילד להרימה. כך חשב, יראה לכל שהילד השתחוה. אך הילד עמד במבחן. הוא לא עשה כמצוות המלך, וגם הוא הוצא להורג. אז ביקשה האם שיתנו לה לנשק את בניה ההר, ולאחר מכן הפילה עצמה מהגג ומתה. חנה עודדה את בניה לשאת בעינויים ולמות על קידוש השם. וכך אמרה לבנה השביעי: "בני, לך: ואמור לאברהם אבינו: אתה עקדת בן אחד, ואני עקדתי שבעה מזבחות, "! אתה -רק בניסיון ואני –במעשה ממש

20- מה בין סביבון לרעשן? שני חפצים אלו מסובבים, את הסביבון בחנוכה, ואת הרעשן בפורים, אבל את זה מלמעלה ואת זה מלמטה. מדוע?

סביבון מסובבים מלמעלה, כי בזמן גזרות היוונים, היהודים לא חזרו בתשובה מיד, ולכן היה צריך ה' לסובב את הניסים מלמעלה - שלא כדרך הטבע. ואילו רעשן מסובבים מלמטה, כי כשהיהודים שמעו על גזרות המן הרשע, חזרו מיד בתשובה, צמו והתפללו, ולכן הישועה באה כדרך הטבע, מלמטה.

כמו כן: בחנוכה מסובבים את הסביבון מלמעלה, משום שהנס הוא של הצלת הנפש כי לא רצו להורגנו אלא שנתיוון. ולכן מצוותו בענייני רוח-באמירת הלל והדלקת נר. בפורים מחזיקים את הרעשן מלמטה, משום שהנס הוא של הצלת הגוף שרצו להורגנו ולכן מצוותו במצווה לגוף-בסעודת מצווה.

למה משחקים בסביבון בחנוכה? היוונים אסרו ללמוד תורה, והיהודים למדו תורה בסתר. כדי שהיוונים לא יגלו זאת היו התלמידים מחזיקים בידיהם סביבונים לשם הסוואה. הסביבון הומצא לפני המון שנים והוא נקרא אז בשמות שונים: כירכר, פרפרה, גלילון, דרייעדל, חזרור, סבסב.

לפני כ-70 שנה, איתמר, בנו של אליעזר בן יהודה המציא את המילה סביבון כשהיה בגיל 5!
21- שיבת המנורה: משהו מעניין על סמליות המנורה, קראנו לו "שיבת המנורה" - חורבן בית המקדש מול תקומת מדינת ישראל. עם חורבן בית המקדש, נלקחה המנורה לרומי בתהלוכת ניצחון המצויירת על שער טיטוס ברומא. דווקא מנורה זו שציינה את תבוסת היהודים, היא שנבחרה כסמל למדינת ישראל, כסמל לתקומתנו. סמל המנורה מופיע על כל מסמך רישמי של מדינת ישראל ובכל מוסד ממלכתי המייצג את ישראל.

22- אלעזר החשמונאי - מחמשת בני מתתיהו החשמונאי ואחיו של יהודה המכבי. בספר החשמונאים מסופר על מות הגבורה שלו: באחד הקרבות הוא ראה שאחד הפילים, שהיו מעין "חיל השריון" של היוונים באותם הימים, מקושט יותר

מאחרים. ושיער שהמפקד עליו, אלעזר רץ ותקע את חניתו בפיל אשר נפל עליו וקבר אותו תחתיו. **23-יהודית** – אחד מן הספרים שקשור לימי חנוכה. שם מסופר על יהודית שהרגה את הולופורנס שר צבא נבוכדנצר והצילה את עמה מתבוסה. בעדות שונות מרבים במאכלי גבינה לכבוד יהודית שהאכילה את הולופורנס גבינה לפני שכרתה את ראשו כמו יעל שהישקתה את סיסרא בחלב כדי שיירדם לפני שהרגה אותו.

24.תדיר ושאינו תדיר-תדיר קודם: זהו כלל שפירושו הדבר השכיח יותר קודם לדבר הנדיר. לכן במוצאי שבת עושה הבדלה ואח"כ מדליק נרות חנוכה ולכן זמן הדלקת נרות חנוכה הוא בצאת הכוכבים, כרבע שעה אחר שקיעת החמה. וקודם יתפלל תפילת ערבית, שתדיר ואינו תדיר תדיר קודם (תפילת ערבית תדירה יותר שהיא בכל יום)

25-מעוז צור-פיוט שנוהגים לשיר לאחר הדלקת

הנרות. הפיוט בנוי על אירועים היסטוריים בחיי עם ישראל, 4 הגלויות והישועות שהעם זכה להם בימים ההם. בפיוט 6 בתים- כל בית מוקדש לתקופה אחרת:

בית 1-הקדמה של תודה להקב"ה "לך נאה לשבח", ותקווה להקריב תודה, בחנוכת המזבח בגאולה השלימה.

בית 2- מוקדש לגאולה מגלות מצריים.

בית 3- לגאולה מגלות בבל.

בית 4- לסיפור מגילת אסתר וגלות פרס.

בית 5- סיפור חנוכה וגלות יוון, שהוא הקשור להדלקת הנרות.

בית 6-יסוד הנקמה המצוי בבית 1 – "לעת תכין מטבח לצר המנבח" – הוא עיקרו של בית 6 עם תפילה לגאולה השלמה מגלות אדום בעתיד, במהרה בימינו אמן.